

SANEM YAMAK ATEŞ
Asker Evlatlar Yetiřtirmek

SANEM YAMAK ATEŞ 1977 yılında Safranbolu’da doğdu. 1998 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2001 yılında aynı bölümden, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İktisadi Düşünce (1839-1918)” başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesi aldı. 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler (SBF) Doktora Programı’nı “II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri” başlıklı teze tamamladı. Temel ilgi alanları II. Meşrutiyet dönemi siyasal ve toplumsal gelişmeleri ile “Türk Kamuoyu ve Kıbrıs” olup bu konularda makale ve bildirileri bulunmaktadır. Halen Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir.

İletişim Yayınları 1714 • Araştırma-Inceleme Dizisi 287

ISBN-13: 978-975-05-1007-6

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Tayfun Mater

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SANEM YAMAK ATEŞ

Asker Evlatlar Yetiřtirmek

II. Meşrutiyet Dönemi'nde
Beden Terbiyesi, Askerî Talim ve
Paramiliter Gençlik Örgütleri

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	9
TEŞEKKÜR.....	11
GİRİŞ.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM	
GENÇLİĞİN EĞİTİMİNİN ARAÇLARI OLARAK	
BEDEN TERBİYESİ VE ASKERİ TALİM.....	35
İlkçağlardan Rönesans'a gençlerin askere hazırlanması amacıyla yönelik beden terbiyesi ve askerî talim uygulamaları.....	36
Rönesans ve beden terbiyesinin yeniden keşfi.....	41
19. yüzyılda ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa'da askerî hazırlık sürecinin bir bileşeni olarak beden terbiyesi, askerî talim ve bu çerçevede kurulan paramiliter gençlik örgütlenmeleri.....	47
<i>19. yüzyılda jimnastik ve askerî talimi temel alan paramiliter örgütlenmelerin ortaya çıkışı</i>	50
<i>19. yüzyılda okullarda beden terbiyesi ve askerî talim uygulamaları</i>	58
<i>İngiltere ve Almanya örneğinde gençlere yönelik paramiliter örgütlenmeler</i>	73
İngiltere'de The Boys' Brigade ve Boy Scouts (izcilik) örgütlenmeleri.....	73
Almanya'da Jungdeutschlandbund (Genç Almanya Birliği) örgütlenmesi.....	87

İKİNCİ BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE

BEDEN TERBİYESİ, ASKERİ TALİM VE İZCİLİK	99
Osmanlı İmparatorluğu'nda "jimnastik" ile özdeşleşmiş bir beden terbiyesi anlayışının ortaya çıkışı.....	101
II. Meşrutiyet Dönemi'nde "vatandaş icadı"nın ve "millet-i müsellaha" yaratmanın araçları olarak beden terbiyesi ve askerî talim.....	110
Sosyal Darwinizmin Osmanlı aydınları üzerindeki etkisi: "Hayat mücadelesi"ne hazırlığın bir aracı olarak beden terbiyesi	149
Osmanlı İmparatorluğu'nda izcilik örgütlenmesinin ortaya çıkışı ve gelişimi	165
Balkan Savaşı sonrasında askerî hazırlık sürecinin bir bileşeni olarak beden eğitimi ve izcilik.....	173

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE KURULAN

İLK PARAMİLİTER GENÇLİK ÖRGÜTLERİ	215
Türk Gücü Cemiyeti (1913)	215
<i>Türk Gücü Cemiyeti'nin kuruluşu ve amacı</i>	215
<i>Türk Gücü'nün örgütlenme biçimi</i>	234
<i>Türk Gücü'nün faaliyetleri</i>	249
İzciler Ocağı (1914)	261
<i>İzciler Ocağı'nın kuruluşu ve amacı</i>	261
<i>İzciler Ocağı'nın örgütlenme biçimi</i>	272
<i>İzciler Ocağı'nı tanıtmaya ve oymak beylerini yetiştirme çabaları</i>	279
Osmanlı Güç Dernekleri (1914)	295
<i>Osmanlı Güç Dernekleri'nin kurulması ve amacı</i>	295
<i>Osmanlı Güç Dernekleri'nin örgütlenme biçimi</i>	314
<i>Osmanlı Güç Dernekleri'nde verilen eğitimin içeriği</i>	325

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI GENÇ DERNEKLERİ	343
Kuruluşu, amacı ve örgütlenme biçimi	343
<i>Osmanlı Genç Dernekleri'nin kurulması kararı</i>	343
<i>Genç Dernekleri teşkilatını ve amacını tanıtmaya çabaları</i>	357

Müfettiş-i Umumilik ve çalışmaları.....	374
<i>Teftiş ve tatbikatlar</i>	375
<i>Konferanslar</i>	378
<i>Sinema müsamereleri</i>	380
<i>Müfettiş-i Umumilik'çe yayınlanan</i> <i>Osmanlı Genç Dernekleri kitapçıkları</i>	383
<i>İstanbul'da rehber kursu</i>	385
<i>Anadolu ve Rumeli seyahatleri</i>	390
<i>Gazete ve dergilerde makale yayınlama faaliyetleri</i>	396
<i>Genç Dernekleri'nin yayın organı:</i> <i>Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası</i>	405
Osmanlı Genç Dernekleri'ni ülke çapında örgütleme çalışmaları.....	413
Osmanlı Genç Dernekleri'nde eğitimin içeriği ve uygulanışı.....	454
<i>Osmanlı Genç Dernekleri'nde "terbiye-i bedeniyye"</i>	457
<i>Toplu talimler (intizam talimleri)</i>	473
<i>Arazi talimleri</i>	476
<i>Nişan talimleri</i>	480
<i>Sağlık koruma (hıfzıssıhha) ve</i> <i>ilkyardım (tedâbir-i evveliyeye-i sıhhiyye)</i>	481
<i>Genç Dernekleri'nde "fikri, ruhi ve ahlâki terbiye"</i>	490
<i>Genç Dernekleri'nde "ameliyyât ve tatbikât"</i>	503
<i>Dinçlerin talimi</i>	508
<i>Askere alınacak Dinçlerin ehliyetname sınavları</i>	511
<i>Osmanlı Genç Dernekleri talim meydanları</i>	514
<i>Osmanlı Genç Dernekleri kıyafeti</i>	517
Osmanlı Genç Dernekleri'nin sonu.....	520
SONUÇ	527
EK 1: Osmanlı Genç Dernekleri'nin Programı.....	537
EK 2: Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası Fihristi (1-26 sayılar).....	551
EK 3: Osmanlı Genç Dernekleri'nin İlk Senesi İçinde Dernek Kurulan Yerlerin Listesi.....	561
KAYNAKÇA.....	577

KISALTMALAR

ATASE	T.C. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
A.e.	Aynı eser
A.y.	Aynı yer
Bkz.	Bakınız
y.y.	Basım yeri yok
t.y.	Basım tarihi yok
BOA.	T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi
çev.	Çeviren
ed.	Editör
s.	Sayfa, sayfalar
yay.haz.	Yayına hazırlayan

TEŞEKKÜR

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Doktora Programı çerçevesinde hazırlanmış olduğum “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Paramiliter Gençlik Örgütleri” başlıklı doktora tezimin, gözden geçirilmiş son halidir. Ulaşılan yeni kaynakların sunduğu olanaklar doğrultusunda ve bazı konularda daha geniş bilgi sunmak amacıyla bazı düzenlemelere gidilmiş, bu çerçevede örneğin, İkinci Bölüm’e yeni bir alt başlık eklendiği gibi, hali hazırda varolan başlıklar altında da bazı değişiklikler, eklemeler yapılmıştır.

Kendisine II. Meşrutiyet Dönemi’nde iktidar toplum ilişkilerine, özellikle iktidarın kendi politikaları ve ideolojisi doğrultusunda çeşitli toplumsal grupları seferber etme çabalarına dair bir tez yazma önerisi ile gittiğimde, daha ayrıntılı bir inceleme yapabilmek için, konuyu sınırlandırıp iktidarın belli bir toplumsal grup ile ilişkisini incelememi önererek, iktidarın gençlerle ilişkisine ve giderek paramiliter gençlik derneklerine odaklanmamı sağlayan, hocam Prof. Dr. Murat Özyüksel oldu. Konuyu, tez konusu olarak belirlememde, bütün bir araştırma ve yazım sürecinde çalışmanın planlanması ve doğru kaynaklara yönelme konusunda bir diğer hocam, Doç. Dr. Mehmet Ö.

Alkan'ın, daha sonra danışmanlığını üstlenen Prof. Dr. Birsen Örs'ün, tez izleme komitesinde yer alan Prof. Dr. Adalet Alada'nın destekleri, eleştiri ve önerileri olmadan bu çalışma ortaya çıkamazdı.

Bu çerçevede bir yandan sözkonusu dernekleri birarada ve ulaşılabilen kaynakların elverdiği ölçüde ayrıntılı olarak ele alma çabasının yanında, asıl olarak bu derneklerin de amacı olan, gençlerin savaş için bedenen ve ruhen hazır hale getirilmeleri ihtiyacını ortaya çıkaran atmosfere, bu çerçevede dönemin asker ve sivil elitlerinin düşüncelerine ve dönemin acil ihtiyaçlarına odaklanarak, okullardaki uygulamalar da dahil olmak üzere II. Meşrutiyet Dönemi'nde "müsellah" bir millet yaratma projesinde gençlere, çocuklara yönelik uygulamalar çalışmanın ana konusu haline gelmiştir.

Elinizdeki kitap bu satırlarda kendilerine teşekkürlerimi sunacağım kişiler kadar isimlerini burada sayamayacağım diğer birçok kişinin de destekleri ile ortaya çıktı. Öncelikle beni bu konuda çalışmaya sevkeden hocam Prof. Dr. Murat Özyüksel'e, tez süresince danışmanlığımı üstlenme nezaketi gösteren Prof. Dr. Birsen Örs'e, en başından beri bu çalışmanın doğru biçimde planlanması için değerli yönlendirmelerde bulunan ve elinde bulunan kaynakları benimle paylaşan Doç. Dr. Mehmet Ö. Alkan'a, tez izleme komitesinde yer alan Prof. Dr. Adalet Alada'ya bana ayırdıkları değerli vakitleri, emekleri, destek ve önerileri için teşekkür ederim. Bu çalışmanın bir doktora tezi olduğu haliyle savunulduğu jüride yer alan Doç. Dr. Serpil Çakır ve Doç. Dr. Nuray Bozbor'a da değerli önerileri için teşekkür ederim. Tezin kitaba dönüştürülmesi sürecinde, bütün önerileri dikkate alıp bazı değişiklikler yapmaya çalıştım. Bununla birlikte, önerileri tam olarak yerine getiremediysem bunun en önemli nedeni, yazılmış bir metni yeniden yazmanın ya da eklemeler yapmanın zorluğu ve metnin giderek daha da genişlemesinin önüne geçme isteğidir.

Yukarıda isimlerini saydığım değerli hocalarımın yanı sıra akademik birikimimin oluşmasına katkıda bulunan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Ulus-

lararası İlişkiler Bölümleri'nin bütün öğretim üyelerine, huzurlu bir çalışma ortamı ve olanakları sunan Karabük Üniversitesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne ve özellikle Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne, araştırma sürecinde yardımları için Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi görevlilerine özellikle de Şube Müdürü Öğ. Kd. Alb. Dr. Ahmet Tetik'e, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi görevlilerine özellikle bazı yer adlarının belirlenmesindeki yardımlarından dolayı Orhan Özdi'l'e, İstanbul Devlet Kütüphanesi, İstanbul Millet Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi, Boğaziçi Üniversitesi Abdullah Kuran Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve İzmir Milli Kütüphanesi çalışanlarına da teşekkür ederim.

Çalışmanın kütüphane raflarında ve tez arşivlerinde bir doktora tezi olarak kalmayıp, bir kitaba dönüşerek yayınlanması başta, değerli önerilerde bulunan editörüm Kerem Ünüvar olmak üzere, İletişim Yayınları'nın emeği geçen tüm çalışanları sayesinde. İsimlerini tek tek sayamadığım herkese teşekkür ederim.

Bu çalışma anne ve babamın yıllar süren ve hâlâ devam eden maddi ve manevi destekleri ve sonsuz sabırları olmaksızın ortaya çıkamazdı. Bu nedenle –ve diğer birçok nedenle– kendilerine müteşekkirim. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi koridorlarında daha doktora programının ilk ders gününde Cemil Hoca'nın kapısı önünde başlayan ve devam eden arkadaşlığı ile Emre Aykoç'a, Suat Söylemez'e, Alptekin Molla'ya dostluklarının yanı sıra ortak çalışmanın, birlikte üretmenin zevkini tatmama neden oldukları için; yıllardır sürdürdüğümüz arkadaşlığı tez yazım sürecindeki “marazi” hallerime dahi katlanarak sürdürebilen ve beş sene boyunca hayatı paylaşan arkadaşım Halil Sertbulut'a, dostluğuyla hep yanımda olan Gültekin Manav'a ve adını burada sayamadığım bütün dostlara ve aile fertlerine –özellikle Sergül'e, Armağan'a...– teşekkür ederim.

Son bir teşekkür ise varlığıyla her şeyin, şairin dediği gibi “dünyada olmaktan daha iyi” olduğunu daima hatırlatan,

kendisinden esirgediğim zamanlara rağmen desteğini esirgemeyen Alper'edir.

Bu çalışmadaki tüm kusur ve eksiklikler ise elbette bu satırların yazarına aittir.

SANEM YAMAK ATEŞ
Ağustos 2011, Safranbolu